

(Rozh. ze dne 1. června 1920, Nd II 7/20.)

Nejvyšší soud, rozhoduje záporný spor o příslušnost mezi krajskými soudy v Novém Jičíně a Českých Budějovicích, jež prohlásily se místně nepřislušnými rozhodnouti o žádosti Vojtěcha B., bytem v Bohumíně, proti Aloisii B-ové, bytem v Českých Budějovicích, o povolení rozluky manželství, usnesl se, že příslušným jest krajský soud v Českých Budějovicích.

Důvody:

Doslov a smysl ustanovení druhého odstavce § 20 zákona ze dne 22. května 1919, čís. 320 sb. z. a n. nasvědčují tomu, že krajský soud v Čes. Budějovicích neprávem se prohlásil nepřislušným rozhodnouti o shora uvedené žádosti o rozluku. Spor zahájený u kraj. soudu v Nov. Jičíně žalobou Aloisie B-ové proti jejímu manželvi Vojtěchu B-ovi o rozvod jich manželství od stolu a lože, skončil smírem, který rozvádění manželé při ústním líčení ze dne 23. listopadu 1909 spolu uzavřeli, dohodnuvše se na tom, že manželství se rozvádí od stolu a lože, načež procesní soud svým předsedou prohlásil usnesení, že se manželství mezi žalobkyní a žalovaným dobrovolně rozvádí. Jak z ustanovení §§ 103, 105 obč. zák., a § 3 dvor. dekretu ze dne 23. srpna 1819, čís. 1595 sb. z. s. a §u 3 nařízení min. sprav. ze dne 9. prosince 1897, čís. 283 ř. z. vyplývá, nejde při dobrovolném rozvodu, o nějž se pokusí procesnímu soudu jest uloženo, nikterak o rozhodnutí soudní, nýbrž, shodly-li se ve sporu manželé, povolivše sobě navzájem dobrovolný rozvod, jest povinností soudu pouze, aby potvrdil tuto shodu a z ní vyplývající dobrovolně povolený rozvod manželství od stolu a lože. V takovémto případě nelze tedy mluvit o rozhodnutí sporu o rozvod, nýbrž věc dlužno posuzovati tak, jakoby oba manželé byli hned z počátku učinili návrh na povolení dobrovolného rozvodu; opáčný náhled nelze odůvodniti poukazem na předpis § 17 cit. zákona čís. 320/19 sb. z. a n., jenž s ustanovením § 20 téhož zákona, jednajícím o příslušnosti, nemá co činiti. Poněvadž dle toho, co bylo řečeno, v případě, o nějž zde jde, jest pro příslušnost k rozhodnutí o žádosti za rozluku směrodatný odstavec třetí § 20 cit. zák., a Aloisie B-ová, proti níž žádost jejího manžela směruje, bydlí v Českých Budějovicích, jest výrok shora uvedený ospravedlněn.

Čís. 535.

Projedná-li rozlukový spor bez přivzetí obhájce manželského svazku, trpí řízení zmatečností, již povšimnouti si jest povinností opravné stolice, třebaže opravný prostředek týkal se pouze otázky zavinění na rozluce.

(Plenární usnesení ze dne 7. června 1920, č. pres. 426/20.)

Manželem žalováno o rozluku židovského manželství z důvodu manželčiny duševní choroby. První soud zřídil obhájce svazku manželského, ale na rekurs žalobcův vrchní soud zemský jako soud rekursní usnesení to zrušil a uložil prvému soudu, aby spor projednal bez obhájce svazku

manželského. Toto usnesení rekursního soudu doručeno bylo též obhájci svazku manželského a ten si nestěžoval. Spor proveden v první stolici bez obhájce svazku manželského a vydán pak rozsudek, jímž žalobě o rozlučku bylo vyhověno, ale bylo vysloveno, že vinu na ní má manželka. Manželka se proti tomuto výroku o vině odvolala a tu též vrchní zemský soud jako soud odvolací rozsudek z moci úřední zrušil a vrátil věc k novému projednání za přibrání obhájce svazku manželského. Neučinil tak pro zmatečnost, nýbrž pro vadu řízení ve smyslu § 496 čís. 2 c. ř. s. Proti tomuto usnesení podán byl oběma manželi recurs. Pro důležitost otázky přikázal první prezident Nejvyššího soudu věc plenárnímu senátu, jenž usnesl se na shora uvedené právní zásadě.

D ů v o d y :

Podle posledního odstavce § 13 zákona ze dne 22. května 1919 č. 320 sb. z. a n. dlužno ve sporech o r o z l u k u (manželství jakéhokoliv, tedy také židovského) postupovati dle předpisů platných o tom, jak vyšetřovati a posuzovati jest n e p l a t n o s t manželství. Proto jsou nyní soudy ve sporech o rozlučku manželství povinny, šetřiti kromě předpisů civilního řádu soudního též zvláštních ustanovení dvorského dekretu ze dne 23. srpna 1819 č. 1595 sb. z. s. a nařízení ministerstva spravedlnosti ze dne 9. prosince 1897 č. 283 ř. z., týkajících se řízení o neplatnosti manželství. Těmito ustanoveními zavádí se do sporů o rozlučku manželství zásada vyhledávací, z níž vzhledem k tomu, že veřejný zájem státní na trvání manželského svazku, o jehož zrušení jde, jest spoluúčasten na výsledku sporu, vzchází soudu povinnost, aby k obhájení tohoto veřejného zájmu z moci úřední co nejpřesněji vyšetřil a zjistil pravou podstatu případu a důvody rozloučení manželství. Aby v tomto ohledu nebylo ničeho opomenuto, ukládá zákon soudu, aby ihned při zahájení řízení zřídil obhájce svazku manželského (§§ 14, 17 dotčeného dvorského dekretu a §§ 8, 15 zmíněného ministerského nařízení), jemuž doručiti jest žalobu. Povinnosti obhájce svazku manželského, jež jest přibíratí k veškerému dalšímu jednání, jsou v ustanoveních dvorského dekretu a ministerského nařízení podrobně uvedeny; soud pak jest povinen bděti nad jeho činností a kdyby shledal, že obhájce svazku manželského něco opomenul, má ho z moci úřední poučiti a napomenouti. Zvláštní pozornost musí soud věnovati tomu, aby obhájce svazku manželského neopomenul, proti rozsudku, jímž byla vyslovena rozlučka manželství, podati odvolání. Má tedy obhájce svazku manželského ve sporech o rozlučku manželství postavení obzvláště významné, jest nezbytným účastníkem řízení, a nelze se obejítí bez něho v těchto sporech, ať již toto jeho procesuální postavení theoreticky se pojímá jakkoliv, — ať jest pokládán přímo za stranu samostatnou, neb alespoň se mu přiznává postavení takovéto strany; — ať jako obhájce veřejných zájmů jest pokládán za zástupce státu jako vlastní strany, nebo za zástupce manželů, kteří bez jeho účasti ve sporu nemohou dosáhnouti právoplatného rozsudku; — na všecken způsob jest okolnost, že obhájce svazku manželského ve sporech o rozlučku manželství nebyl zřízen nebo nebyl přikázán, takovou vadou, která činí rozsudek i řízení předcházející dle § 477 c. ř. s. ať již s hlediska čís. 4 nebo s hlediska čís. 5 zmatečným. Když tomu tak jest, dlužno ke zmatečnosti právě uvedené, jež jest nezhojitelna a neodstrani-

telna, přihlížeti ve vyšší stolič (§§ 471 čís. 7, 494, 513 c. ř. s.) z povinnosti úřední i tehdy, směřuje-li opravný prostředek manželů pouze proti výroku o vině na rozluce manželství. Takovýto opravný prostředek jest formálně přípustný, a právě proto jest vyššímu soudu možno a nutno, přihlížeti ke zmatečnosti a napravit ji. Následkem toho jest samozřejmo, že výrok soudu prvního, jímž manželství bylo rozloučeno, nemůže, nebyl-li k řízení přibrán obhájce svazku manželského, pro zmatečnost, již dlužno dbáti v každém období řízení, nabytí moci práva, a výrok o vině toho kterého manžela, předpokládající, že bylo o rozluce manželství právoplatně rozhodnuto šetříc předpisů zákonných, pozbývá tím veškerého podkladu.

Čís. 536.

Ve sporech o rozluce manželství není obhájce manželského svazku povinen podati dovolání.

(Plenární rozhodnutí ze dne 7. června 1920, č. pres. 534/20.)

V § 18 dvorského dekretu ze dne 23. srpna 1819, čís. 1595 sb. z. s. ukládá se obhájci manželského svazku, by a) proti rozsudku, jímž uznáno na neplatnost anebo na rozluce manželství podal v zákonné lhůtě odvolání, b) proti rozsudku odvolacího soudu, byť i srovnalému s rozsudkem první stolič, podal dovolání, bylo-li uznáno na neplatnost manželství mezi katolíky nebo mezi katolíkem a akatolíkem. Věcně totéž ustanovuje § 16 min. nařízení ze dne 9. prosince 1897 čís. 283 ř. z. Pro židovská manželství v řízení o rozluce obhájce manželského svazku se neustanovoval (§ 133 až 135 obč. zák., dvorský dekret ze dne 13. listopadu 1816 čís. 1296 sb. z. s., jenž, alespoň pokud jde o rozluce, nesporně zachován v platnosti úvodem dvorského dekretu z roku 1819 a §em 18 min. nařízení z roku 1897). Byl tedy před vydáním novely o právu manželském tento právní stav: 1. při manželstvích akatolických křesťanů a jim co do rozlučitelnosti na roveň postavených manželství osob bez vyznání (§ 2 zákona ze dne 9. dubna 1870, čís. 51 ř. z.) byl obhájce manželského svazku za podmínek shora pod písm. a) uvedených povinen podati odvolání, nikoli též dovolání, bez rozdílu, zda jednalo se o rozluce, či o neplatnost manželství, a zda, pokud jde o dovolání, bylo uznáno na rozluce nebo neplatnost již v první či teprve v druhé stolič (Krainz II. svazek, druhá polovice 1917, § 431 pozn. 93, rozhodnutí sb. Gl. neue Folge sv. VII. č. 2824 a sv. XVI. č. 6707). 2. při katolických manželstvích a při smíšených manželstvích, kde alespoň jeden manžel byl katolíkem, rozluce nebyla vůbec přípustna. V úvahu přicházela pouze neplatnost manželství, při níž platila zvláštnost, uvedená shora pod písm. b). 3. při rozluce židovských manželstev nemohla vůbec vzejíti otázka, o kterou se jedná.

Novela o právu manželském, vypočítavši v § 13 taxativně důvody, pro něž lze žalovati na rozluce manželství, dodává v posledním odstavci téhož paragrafu: »Ve sporech o rozluce budiž postupováno podle předpisů platných o tom, jak vyšetřovati a posuzovati neplatnost manželství.« Vzhází tudíž otázka: a) jest správným, že na příště bude ve sporech o rozluce manželství nutno, by ve všem všude bylo postupováno dle předpisů platných o tom, jak vyšetřovati a posuzovati neplatnost manželství, a pak-li